

Vrijwilligerswerk: motor voor ontwikkeling

Wetenschappers hebben vastgesteld dat vrijwilligerswerk in de praktijk eerder een gevolg is van participatie en integratie dan een middel daartoe. Dat is jammer, want vrijwilligerswerk heeft juist op het laatstgenoemde vlak een enorme potentie.

Onderzoek van Van Daal (2001) laat zien dat vrijwilligerswerk eerder het 'eindpunt' van integratie is dan het startpunt. Mensen worden pas vrijwilliger als zij ook op andere gebieden actief zijn in de samenleving. Klaver (2005) bevestigt dit: de allochtone vrijwilligers uit haar onderzoek waren relatief goed opgeleid en hadden meestal een betaalde baan. Zij onderhielden veel contacten met autochtone Nederlanders en spraken thuis veelal Nederlands. Deelname aan vrijwilligerswerk lijkt daarmee volgens Klaver vooral een teken van integratie, niet zozeer een middel daartoe. Toch laten individuele verhalen zien dat vrijwilligerswerk wel degelijk als zodanig zou kunnen functioneren, vooral voor kwetsbare (achterstands) groepen als allochtonen en vrouwen.

Persoonlijke ontwikkeling

Zelfontplooiing is een veel genoemde reden om vrijwilliger te worden. Het werk biedt de mogelijkheid om competenties te ontdekken en verbeteren en het zelfvertrouwen te vergroten. Vier jaar geleden richtte Jessica Badloe kinderclub As Salaam op. Ze deed dit als vrijwilligster, naast haar betaalde baan als kinderwerkster. "Ik ben zelf opgegroeid tussen twee culturen en herkende veel bij de kinderen met wie ik werkte. Ik besloot een club op te richten om allochtone en autochtone kinderen samen deel te laten

nemen aan activiteiten." In korte tijd groeide As Salaam uit tot een succesvolle club die per activiteit ongeveer zestig tot zeventig kinderen trekt. Jessica kan rekenen op de hulp van dertig vrijwilligers.

Zowel zichzelf als de vrijwilligers maken dankzij het werk voor de club een groeiproces door, vertelt Jessica: "Het werk voor As Salaam heeft mij zelfvertrouwen en doorzettingsvermogen gegeven. In het begin vond ik het bijvoorbeeld heel eng om te overleggen met hoog opgeleide mensen met een belangrijke functie. Maar ik deed het toch, en dat pakte goed uit. Ik merkte dat het ook maar gewoon mensen zijn, net als ik. Vorig jaar heb ik zelfs met de koningin gesproken!" Hetzelfde geldt voor 'haar' vrijwilligers:

"Ze ontwikkelen kwaliteiten waarvan ze niet eens wisten dat ze die hadden. Ze komen uit hun isolement, krijgen meer zelfvertrouwen en leren beter Nederlands. We hadden bijvoorbeeld eens een stagiaire uit Afghanistan die veel moeite had met de taal. Zij ging presentaties geven, waardoor haar Nederlands erg vooruit ging."

Eenzelfde ervaring heeft Saira Swaria. Zij zocht een baan in de administratieve sector, maar ondanks haar dikke map met certificaten lukte het niet om die te vinden. Ze besloot vrijwilligerswerk te gaan doen en heeft inmiddels een indrukwekkend vrijwilligers-cv. Zo gaf ze voorlichting over huiselijk en eengerelateerd geweld, was ze chauffeur van de BoodschappenPlusBus, is ze betrokken bij meerdere groepen die gericht zijn op het samenbrengen van mensen uit verschillende culturen, geeft ze kooklessen aan kinderen en kookt ze in Resto VanHarte. Door dit werk ontwikkelde ze haar mensenkennis en haar taalgevoel: "Toen ik thuis zat was ik best naïef, ik vond het moeilijk om mensen in te schatten. Is iemand eerlijk, of heeft hij twee gezichten? Nu ik veel met mensen omga kan ik dat veel beter beoordelen. En mijn taal is ook enorm verbeterd. Ik was altijd bang om mensen aan te spreken; bang dat ze me zouden uitlachen, of me niet zouden begrijpen. Door veel te praten heb ik die angst doorbroken."

Het Internationaal VrouwenCentrum (IVC) in Nijmegen begeleidde verschillende (vrouwelijke) cursisten naar vrijwilligerswerk. Vooral vrouwen met een laag taal- en opleidingsniveau hebben vaak het idee dat zij niks waard zijn, vertelt IVC-medewerkster Roya Banaei. Door vrijwilligerswerk verandert dat: "Een

o Bij de officiële opening van stichting As Salaam.

cursiste ging als vrijwilligster fietslessen geven. Ze vond het zo fijn om te zien dat ze iets kon betekenen voor anderen!" Een andere cursiste had in eigen land alleen drie jaar basisonderwijs gehad, en was niet anders gewend dan dat ze afhankelijk was van anderen. Door haar vrijwilligerswerk bij het IVC ervaarde ze dat het ook andersom kon zijn: "Mensen waren nu afhankelijk van haar; ze rekenden op haar. Dat was een heel nieuwe ervaring voor haar." Het werk relateert bovendien het belang van taal. Roya: "Soms denken mensen dat ze niks kunnen, alleen omdat ze de Nederlandse taal niet goed spreken. Tijdens het vrijwilligerswerk merken ze echter dat ze ook zonder taal heel veel kunnen. Een cursiste bleek bijvoorbeeld een heel goede kok te zijn; een andere vrouw merkte dat ze ook goed kon communiceren zonder taal."

Erkenning van competenties

Het type werk en de werkomgeving hebben veel invloed op de kansen die een vrijwilliger krijgt om competenties te ontdekken en ontwikkelen. Iemand die zijn Nederlandse taalvaardigheid wil verbeteren is meer geholpen bij een coachfunctie dan bij een schoonmaakbaan. En een werkgever die belang hecht aan reflectie helpt meer dan een werkgever die zich niet met de vrijwilligers bemoeit. Jessica Badloe: "Ik voer regelmatig gesprekken met de vrijwilligers van As Salaam: vind je het nog leuk? Welke taak past het best bij je? Ben je al toe aan iets anders? Ik vraag ze ook mee te denken met het maken van beleid." Op deze manier motiveert ze haar vrijwilligers alles uit zichzelf en hun werk te halen. Sommige vrijwilligers krijgen cursussen aangeboden van de organisatie waar zij vrijwilligerswerk doen, zoals taal-, presentatie- en computercursussen. Ook dat geeft een extra 'boost' aan hun persoonlijke ontwikkeling.

Om vrijwilligers te ondersteunen in het herkennen, benoemen en verder uitbouwen van competenties, ontwikkelde Movisie het zogenaamde EVC-traject voor vrijwilligers. EVC staat voor Erkenning Verworven Competenties en is een manier om in beeld te brengen wat iemands vaardigheden, kwaliteiten en talenten zijn. In een filmpje laat Movisie een aantal inspirerende voorbeelden de revue passeren. Zo is er Manon, die na zeven jaar zonder betaald werk besloot om vrijwilligerswerk te gaan doen: "Op een gegeven

o Saira Swaria. Foto: Ronald Puma

moment ging ik steeds lagere banen zoeken, want je durft eigenlijk niet meer. Je krijgt zoveel afwijzingen. En toen dacht ik: ik ga vrijwilligerswerk doen, dan kom ik weer onder de mensen. Want ik werd wel eenzaam." Manon ging aan de slag bij HomeStart en volgde een EVC procedure om in kaart te brengen wat haar kwaliteiten waren. "Naarmate je er langer mee bezig bent krijg je een beter inzicht in wat je kan en wat je nog moet ontwikkelen. En dat viel reuze mee: ik kon meer dan ik dacht!" Na de procedure gaat ze een pedicure-opleiding volgen, om daarna zelf een praktijk te kunnen beginnen: "We hebben afgesproken dat ik over een jaar die praktijk heb."

Vrijwilligerswerk kan een middel zijn om een sociaal netwerk op te bouwen

Netwerken

Vrijwilligerswerk kan verder een middel zijn om een sociaal netwerk op te bouwen. Popovic en Daru (2006) beschrijven hoe dit bijvoorbeeld voor vluchtelingen heel goed kan werken: "Een nieuw leven beginnen in

een ander land betekent deel gaan uitmaken van een nieuwe samenleving. En je daar thuis gaan voelen. [...] Vrijwilligersorganisaties geven toegang tot sociale maar vaak ook tot professionele netwerken."

Saira Swaria kan hierover meepraten. Via haar vrijwilligerswerk bouwde ze een groot netwerk op, wat van pas kwam toen ze zelf cateringbedrijf Hot&Spicy foods opstartte, eerst met een vriendin en later met haar dochter. "Ik zet de netwerken van mijn vrijwilligerswerk in om mijn bedrijf groot te maken. Ik vertel iedereen met wie ik werk over Hot&Spicy foods en zo krijgen we veel opdrachten binnen." De lijst met voorbeelden is lang: "Elan organiseerde een toneelstuk voor Volkshuisvesting over (mis)communicatie tussen huurders en verhuurders. Ik was bij dat toneelstuk betrokken en deed ook de catering tijdens de voorstelling. Een ander voorbeeld is de Mozaïek basisschool. Die zit naast buurthuis De Hobbit, waar ik veel vertoef voor mijn vrijwilligerswerk. Ook zij zijn inmiddels klant geworden." Zo heeft Saira nu veel profijt van alle contacten die ze de afgelopen jaren via haar vrijwilligerswerk heeft opgebouwd.

Voor andere mensen biedt het vrijwilligerswerk kansen om hun reeds bestaande netwerk te verrijken. Door het werk komen zij in contact met mensen die zij anders niet snel zouden ontmoeten. Een goed voorbeeld is het Lochemse internetcafé Handi, waar vrijwilligers één keer in de maand mensen met een beperking begeleiden bij het werken met een computer. De vrijwilligers, veelal jongeren en mensen met een uitkering, krijgen daarmee de kans hun netwerk uit te breiden: "Jongeren leren door dit café

omgaan met mensen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking. Sommige jongeren willen in de toekomst gaan werken met mensen met een beperking" (Tekstburo Gort, 2008).

Betaald werk

Voor sommige mensen heeft het vrijwilligerswerk zoveel opgeleverd, dat zij daarna de stap naar betaald werk durven en kunnen zetten. Dit was het geval bij een van de vrijwilligsters van kinderclub As Salaam, vertelt oprichtster Jessica Badloe: "Een van onze vrijwilligers is doorgroeid naar betaald werk. Zij kwam binnen als een heel onzekere vrouw, dacht dat ze niks kon. Maar ze is door het werk voor de club heel erg gegroeid en durfde een opleiding te gaan doen. Ze heeft nu een baan als kinderwerkster."

Ook Jessica zelf hoopt van haar werk voor As Salaam haar (betaalde) baan te kunnen maken. Ze heeft haar andere baan opgezegd om zich volledig op de club te kunnen richten. "Ik ben bezig met de oprichting van een stichting en ik heb subsidie aangevraagd om alles te kunnen bekostigen. Bij een van de fondsen heb ik ook wat geld aangevraagd voor een bescheiden salaris. Hopelijk lukt dat en kan ik van mijn vrijwilligerswerk een betaalde baan maken." Als het lukt wil ze de werkzaamheden van de stichting uitbreiden en zich ook op jongeren en volwassenen gaan richten.

Saira Swaria had door het vrijwilligerswerk genoeg lef gekregen om tijdens een kookwedstrijd (die ze won!) op Minister Vogelaar af te stappen: "Ik ben naar haar toe gegaan en vroeg twee minuten van haar tijd. Ik vertelde haar dat ik al vier jaar een baan zocht, maar dat dat niet lukte. En dat ik nu een eigen bedrijf wilde beginnen, maar dat dat niet gemakkelijk was. Ik vroeg haar wat ik het best kon doen." Drie weken later had ze een gesprek met een gemeente-ambtenaar, die haar een plek in het Arnhemse Bruishuis bezorgde, een tien verdiepingen tellend gebouw waarvan twee verdiepingen gereserveerd zijn voor startende ondernemers.

"De huur was laag en er zaten veel kleine bedrijven in het Bruishuis waar ik de catering voor kon doen. En zo is het begonnen."

Ook het IVC heeft ervaring met cursisten die dankzij het vrijwilligerswerk een betaalde baan vonden. Roya Banaei: "Zij hadden zo goed gefunctioneerd en hun taalniveau was dermate verbeterd, dat zij na het vrijwilligerswerk een betaalde baan vonden of een beroepsopleiding gingen doen." Roya wil wel benadrukken dat betaald werk niet hét ultieme einddoel is: "Elke cursist heeft een ander doel. Dat hoeft niet per se betaald werk te zijn. Maar wat wel voor alle vrouwen geldt,

is dat zij door het vrijwilligerswerk gegroeid zijn. En dat is het mooie: je ziet dat vrouwen verder komen."

Fiene van Loock maakt op twee manieren werk van vrijwilligerswerk: ze verdient er zelf een bescheiden salaris mee, maar laat vooral ook vrijwilligerswerk voor anderen werken. "Ik las eens een artikel over de kracht van peer education, jongeren die jongeren opvoeden. Ik dacht meteen: daar kan ik iets mee. Kort daarna zette ik mijn eerste maatjesproject op." Het idee van het maatjesproject staat helder omschreven op de website: "Een jongere krijgt een maatje als rolmodel. Samen ondernemen ze activiteiten. De achterliggende gedachte is simpel: iedereen heeft kwaliteiten en talenten. Een ander kan je talent herkennen, waardoor je het zelf kan erkennen en ermee aan de slag kunt gaan. Met aandacht en steun van de

ander. Door ontmoetingen met anderen word je geïnspireerd om te leren en zo van affiniteit naar vaardigheid te komen. Het benutten van dit potentieel genereert kansen in je leven, in je omgeving en dus in de samenleving. Want dat wat je krijgt, geef je terug." Fiene besloot een eigen onderneming op te richten, samen met Laura Peeters. "We waren heel bevlogen en deden in eerste instantie alles als vrijwilliger, naast onze betaalde baan. Dan zaten we tot midden in de nacht een businessplan te schrijven en de volgende ochtend gingen we gewoon weer naar het werk." Dat veranderde in 2005. "We sleepten een grote subsidie binnen van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en hoefden het werk daarvoor niet meer vrijwillig te doen. Ons salaris is niet marktconform, maar we verdienen er onze boterham mee." Two Get There heeft

© &U, meidenproject van Two Get There. Foto's: Fiene van Loock, bewerking Com&Sense

Vrijwilligerswerk: motor voor ontwikkeling

inmiddels in samenwerking met lokale partners achttien maatjesprojecten opgezet en 600 maatjes en kinderen bereikt. De projecten zijn erg succesvol: "Kinderen bouwen dankzij hun maatje zelfvertrouwen op en durven weer te geloven in de toekomst."

Maatschappelijke ontwikkeling

Vrijwilligerswerk kan dus een motor zijn voor persoonlijke ontwikkeling, maar ook voor maatschappelijke ontwikkeling. Enerzijds natuurlijk door het werk dat vrijwilligers doen. Boss en Metz (2010) vatten het helder samen: "De bijdrage die al deze vrijwilligers leveren aan onze samenleving is simpelweg onbetaalbaar. De activiteiten van vrijwilligers staan op jaarbasis voor een waarde van vier miljard euro. Van extra handen aan het bed, extra aandacht en een luisterend oor voor ouderen en eenzame mensen, tot de trainingen op het voetbalveld, de organisatie van theatervoorstellingen, het buurtwerk en de sponsoracties voor goede doelen. De inzet van de ruim vijf miljoen vrijwilligers in dit land maakt het mogelijk dat al deze activiteiten uitgevoerd kunnen worden."

Maar hier blijft het niet bij. De vrijwilligers enthousiasmeren ook mensen in hun omgeving om een steentje bij te dragen middels vrijwilligerswerk. Een goed voorbeeld hiervan is Hassan El-Jafoufi, in het dagelijks leven directeur van Euowash. Hij raakte betrokken bij voetbalclub FC Presikhaaf, waarvan zowel hijzelf als zijn zoons lid waren. "De club verloederde: er werden te weinig kinderen lid en er was nauwelijks begeleiding. Ik ben toen als jeugdcoördinator aan de slag gegaan." Inmiddels is de club gegroeid van één elftal met achttien kinderen naar negen elftallen met honderdvijftig kinderen.

Het werk dat hiervoor gedaan moet worden, komt echter neer op de schouders van een klein groepje mensen. Hassan zet zich daarom actief in om ook andere ouders bij de club te betrekken, en hen bewust te maken van hun verantwoordelijkheden: "De kinderen worden gedropt en wij kunnen verder alles regelen. Mensen denken dat het allemaal vanzelf gaat, of ze verwachten dat we met die dertien euro contributie per maand alles kunnen laten doen. Dat is natuurlijk niet zo. Ik benader ouders tijdens trainingen en organiseer clubbijeekkomsten waarop we mensen uitnodigen om vrijwilliger te worden. Als iemand zichzelf of zijn kinderen

inschrijft, krijgt hij een gedragscode mee, maar ook een vrijwilligerslijst: wie ben je, wat voor werk doe je en wat zou je voor de club kunnen betekenen? Ik probeer ze enthousiast te maken. Het is geen dwangarbeid, het is bijdragen aan het voortbestaan van onze club!" Hassan is daarmee een motor om ouders te betrekken bij de club van hun kinderen, ook de ouders die dat van huis uit niet vanzelfsprekend vinden. Ook Saira Swaria vertelt gepassioneerd over haar moeite om andere vrouwen aan te sporen om vrijwilligerswerk te gaan doen: "Elke vrouw heeft een talent en ik wil vrouwen motiveren om dat te gebruiken. Vrijwilligerswerk is voor veel vrouwen (en ook mannen) de enige manier om ergens te komen. Ik ken bijvoorbeeld een jonge vrouw, die door slechte ervaringen thuis zit. Ze heeft veel medicijnen en komt haar bed nauwelijks uit. Haar kinderen zorgen voor haar in plaats van andersom. Ik probeer haar te stimuleren om haar huis uit te komen. Het liefst zou ik haar meenemen als ik als vrijwilliger ergens aan het werk ga. Dat is helaas nog niet gelukt, maar dat zou een kans voor haar zijn om weer op eigen benen te gaan staan. Het is zonde om je talenten niet in te zetten." Zo straalt de persoonlijke ontwikkeling van vrijwilligers uit naar hun omgeving en dragen zij bij aan een sterkere, socialere samenleving. ●

Marijke Naezer is beleidsmedewerker bij de Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling. Daarnaast houdt ze zich als freelancer bezig met het schrijven van artikelen, het doen van onderzoek en het geven van lezingen op het gebied van gender en diversiteit.

As Salaam (Jessica Badloe)

www.as-salaam.nl, info@as-salaam.nl.
As Salaam is op zoek naar sponsors voor de activiteiten.

Two Get There (Fiene van Look)

www.twogetthere.nl,
info@twogetthere.nl. Two Get There wil in elke gemeente een maatjesproject opzetten en zoekt samenwerkingspartners om dit te realiseren.

FC Presikhaaf (Hassan El-Jafoufi)

www.fcpresikhaaf.nl,
presikhaaf@hetnet.nl. FC Presikhaaf zoekt enthousiaste vrijwilligers.

Hot & Spicy foods (Saira Swaria)

www.hsfoods.nl, info@hsfoods.nl.
Catering en workshops met cuisine uit tien wereldstreken.

Internationaal VrouwenCentrum Nijmegen

www.ivc-nijmegen.nl,
info@ivc-nijmegen.nl. Expertisecentrum op het gebied van cursussen en trainingen voor allochtone vrouwen.

Literatuur en meer informatie

- **Boss, E. en J. Metz**, Met vereende krachten: georganiseerd vrijwilligerswerk. In: Houten, M. van en A. Winsemius, *Participatie ontward: Vormen van participatie uitgelicht*. Utrecht (Movisie) 2010.
- **Daal, H.J. van**, *Het middenveld als smeltkroes? Verschuivingen in deelname aan verenigingsleven en vrijwilligerswerk in multicultureel Rotterdam*. Utrecht (Verwey-Jonker Instituut) 2001.
- **Klaver, J.**, Kleurrijke participatie: allochtonen en vrijwillige inzet. In: *Vrijwillige Inzet Onderzocht*. Jrg. 2 nr. 1, p 6-15.
- **Popovic, M. en S. Daru**, *Meedenken, Meedoen: Een methodiek om participatie van vluchtelingen in het vrijwilligerswerk te verhogen*. Utrecht (CIVIQ) 2006.
- **Tekstburo Gort**, *Meetellen en meedoen*. Utrecht (Movisie) 2008.
- **Methodiek EVC voor vrijwilligers**: http://www.movisie.nl/125989/def/home/erkenning_verworven_competenties/evc_voor_vrijwilligers/